

Յ(47.325)
Ա - 50

ՀՐԱԶԻԿ ՍԻՄՈՆՅԱՆ

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ

ՈՒՂԻՆԵՐՈՒՄ

Չորս գրքով

ԳԻՐՔ

II

«Դայագիտակ»
ԵՐԵՎԱՆ 2003

ՀՏ 941 (479.25)
ԳՄԴ 63.3 (22)
U 504

U 504

Սիմոնյան Հ.
ԱզԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՒՄ
Եր.: «Հայագիտակ», 2003
764 էջ:

Աշխատության մեջ համակողմանիորեն քննության են առնված
առաջին համաշխարհային պատերազմին նախորդած տարիներին
Հայաստանում տեղի ունեցած կարևոր իրադարձությունները:
Երկրորդ գիրքը ընդգրկում է 1906թ. օգոստոս - 1907թ. հուլիս
ժամանակահատվածը:

189499
4000009466

Ո. 0503020913
786(01) -2003 2003

ԳՄԴ 63.3 (22)

1513 99930-870-9-2
©«Հայագիտակ»

**ԹՈՒՐԳ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԻ ԱՎԱՐՏԸ
ԵՎ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ**

Թեև ոռւսական մեծ հեղափոխությունն աստիճանաբար գնում էր դեպի անկում, բայց ազատագրական շարժումը երկրում 1906թ. ամռան սկզբից կարճատև վերելք ապրեց:

Չնայած դաժան ռեպրեսիաներին, գործադուլային ալիքն ընդգրկեց արդյունաբերական մի շարք խոշոր կենտրոններ: Հուգումներն ընդգրկեցին բանակը: Ինչ վերաբերում է գյուղացիությանը, նա թոթափում էր իր միամիտ հավատը ցարի նկատմամբ և դառնում էր երկիրը դեպի նոր ուղի մղող, դեպի պետական ու հասարակական կյանքի նոր ձևեր տանող ամենակարևոր գործուներից և գյուղավոր շարժիչ ուժերից մեկը: Նրա պարզած դրոշի վրա գրված էր՝ «Հող և ազատություն»:

1906թ. ամռանը ազրարային շարժումը լայնորեն ծավալվեց նաև Կովկասում: Առաջվա պես այն համար ու կազմակերպված էր Թիֆլիսի և Քութայիսի շրջաններում: Այդ տեղերում գյուղացիները հերոսական կորի էին մղում որոշակի առաջադրելով «Ամբողջ Հողն ու ամբողջ ազատությունը» լոգունգը:

Ինչ վերաբերում է Երևանի, Բաքվի, Գանձակի նահանգներին, ապա դրանցում գյուղացիությունը առաջվա պես լիովին դուրս էր մնացել հեղափոխական հակացարական պայքարից՝ կառավարության թափած ջանքերով: Այդ նահանգներում հրապարակը բռնել էին ոչ թե հեղափոխական, այլ ազգային-հեղափոխական (Հայերի կողմից) և ազգային-պահպանողական (թուրքերի կողմից) ուժերը:

Բոլշևիկները «Կայծը» գրում էր, որ թուրք և հայ գյուղացիությունը փոխանակ համերաշխությամբ կովերու հողի ու ազատության համար, զրադշած են կոտորածներով: Դա սոսկալի է: «Դա մի ընդհանուր չարիք, ընդհանուր դժբախտություն է թե՛ իր ծագումով և թե՛ հետևանքներով: Հայ-թուրքական կոտորածը մի էջ է այն մեծ ողբերգության մեջ, որ ներկայում ապրում է Ռուսաստանը»¹:

Թերթը նշում էր, որ հայ գյուղացիությունը, որ իրենից ներկայացնում է հզոր ուժ, կարող է կովկասյան կովի մեջ վճռական դեր ունենալ: «Կայծը»

¹ «Կայծ», N 24, 7 Հունիսի 1906թ.: